

УДК 745.55: 391.7 (477.8)

Ольга **Фединчук**

асистент кафедри образотворчого
та декоративно-прикладного
мистецтва,
Чернівецького національного
університету
імені Ю. Федьковича

Шийно-нагрудні чоловічі та жіночі бісерні прикраси Північної Буковини

© Фединчук О., 2018

<http://doi.org/10.5281/zenodo.1313127>

Анотація. У статті розглядаються бісерні шийно-нагрудні чоловічі та жіночі прикраси Північної Буковини, проаналізовано їхні художньо-стилістичні особливості, типологію, орнаментику оздоб. Нами поставлено такі завданнями: аналіз останніх досліджень і публікацій; стилістичний аналіз шийно-нагрудних бісерних прикрас Північної Буковини. У гірських районах Буковини орнамент герданів і силянок був однотипний, дещо дрібніший, виконаний в притаманній гуцулам жовтій, оранжевій, червоній кольоровій гамі. Нагрудні й нашийні бісерні прикраси передгір'я Північної Буковини були двох типів: геометричний та стилізований рослинний. Найбільш складні, багаті й вишукані були бісерні прикраси рівнинної частини Буковини. На відміну від гірських районів, у рівнинних – поєднання кольорів докладно підібране, з правильно розкладеними акцентами по всій композиції прикраси. Саме ці бісерні оздоби найбільш повно виявляють і презентують автентичність етнографічного регіону Буковини. Визначено історичні передумови розвитку цього регіону, його етнокультурні взаємопроникнення та нашарування, що зумовили оригінальність та, в окремих зразках, винятковість саме шийно-нагрудних прикрас буковинців. Серед згаданих виокремлюємо чоловічі гердани, що були особливістю тільки цього регіону, мали власну стилістику та використання.

Ключові слова: бісер, бісерні прикраси, гердан, силянка, криза

Постановка проблеми. Формування тих чи інших мистецьких явищ значною мірою зумовлене процесами взаємопроникнення культур. Буковина впродовж століть через прикордонне територіальне розташування була контактною зоною різних етнічних груп, взаємодія яких характеризується взаємовпливами та запозиченнями.

Народний костюм цього регіону, вишивка та жіночі прикраси відображають матеріальну культуру життя народу. Нагрудні та нашійні прикраси Буковини належать до важливих атрибутів народного одягу, що мають декоративне призначення та відіграють особливу роль у народній обрядовості.

Аналіз останніх досліджень. Мистецтвознавці досліджували буковинські народні оздоби у контексті вивчення жіночих прикрас усієї України. У літературі також висвітлено питання, які охоплюють окремі види буковинських прикрас, як, наприклад, оздоби з бісеру. Проте глибокого порівняльного аналізу із зазначенням впливів західних і східних культур на формування стилістики нагрудних і нашійних народних прикрас Північної Буковини не зроблено.

Найбільш ґрунтовним дослідженням, що узагальнює відомості про жіночі прикраси, є праця Г. Врочинської [2]. Автор систематизувала прикраси за художніми особливостями, описала й проаналізувала групи оздоб, їхню стилістику, орнаментику та технологію виготовлення.

Прикрасам з бісеру присвячена монографія О. Федорчук [14], де авторка розглядає типологію та детально описує основні мотиви орнаментики бісерних оздоб. Питання побутування бісерних прикрас на території Буковини (на матеріалах експедицій) досліджувала у своїх статтях А. Павлюк [7]. Розглянули прикраси у народному вбранні всієї України М. Білан і Г. Стельмашук [10; 11]. Присвятили свої дослідження народній ноші буковинців М. Костишина [6], Я. Кожолянюк [5] та Г. Кожолянюк [4], де поряд з іншими оздобами розглядаються і бісерні прикраси. Простежити особливості бісерних оздоб Буковини, їхню орнаментику, комплекс мотивів допомагають дослідження М. Селівачова [9].

Огляд літератури доводить, що бісерні прикраси Північної Буковини недостатньо вивчені та потребують мистецтвознавчих розвідок, також недостатньо висвітлені регіональні відмінності оздоб регіону та їх використання в окремих етнічних групах.

Мета статті – дослідити бісерні прикраси Північної Буковини з урахуванням уже зробленого попередниками та проаналізувати художньо-стилістичні особливості, типологію, орнаментику оздоб. Ми ставимо такі завдання: аналіз останніх досліджень і публікацій; визначення типології шийно-нагрудних прикрас із урахуванням функціональних і конструктивних основ; аналіз орнаментальних мотивів у бісерних прикрасах Північної Буковини.

Виклад основного матеріалу. Буковинські прикраси традиційно поділяють на чоловічі (головні, нагрудні, поясні) та жіночі (головні, нашийні, нагрудні, поясні). У свою чергу типологічна група нашийних поділяється (за О. Федорчук) на гердани (стрічковий, стрічковий з підвісками); монисто, монисто обплетене, плетінка об'ємна; силянки-коміри (одnodільна, дводільна, зубчаста). Типологічна група нагрудних: гердани (стрічковий, розетковий, кутовий, хрещатий, перетинчастий); язик, котильон, квітка, краватка, плетінка об'ємна; силянки-коміри (одnodільна, криза) [13, с. 705].

Невіддільною складовою буковинського одягу є прикраси: намиста, салби, згарди, гердани, силянки, що вирізняються кольоровою гамою, орнаментикою, стилістикою, технологією виконання від оздоб сусідніх етнографічних зон. Їхній зовнішній вигляд засвідчує історичні перипетії взаємовпливів різних культур, народів, етнічних груп, що сформували своєрідну стилістику оздоб, притаманних лише Буковині.

У XIX ст. на західних областях України набуло популярності мистецтво виготовлення бісерних оздоб. Від 1930-х рр. бісерне ремесло охопило й Буковину, проте тут воно набуло особливих художніх форм. Бісером тут вишивали сорочки, пояси, верхній одяг, головні убори [14, с. 17-18]. Буковинки носили шийно-нагрудні бісерні прикраси, які називали «цятки», «вівсьорки», «гердани», «силянки», «басми», «Грустали», «маниства», «гармузи»¹ [5, с. 164].

Більшу частину бісерних прикрас складають гердани (з ту-

¹ Залежно від району розповсюджені: на Кельменеччині (с. Оселівка) використовувалася назва «гордян»; у Новоселицькому районі (с. Будна, с. Магала) назва «згарда», «згардіце»; у Кіцманському районі (с. Бергомет) – «шлярка»; у Заставнівському районі – «гердан», «герданик»

рецької «gerdan», що перекладається як «шия» [12, с. 223]). Вони побутували в Україні у XVIII – XIX ст. під різними назвами: на Гуцульщині й Поділлі їх називали «герданами»; на Бойківщині та Лемківщині – «драбинками», «ланцками», «герданками», «ліцами» [3, с. 69]; на Буковині – «басми», «гердани», «шлярка», «силянки», «герданіки» [5, с. 164-165]. Дуже часто зустрічаємо на Буковині в описах музейних колекцій і в побутовому мовленні спільну назву для силянок і герданів – гердан.

Цей різновид оздоб виконувався нанизуванням чи тканням, у більшості зразків був підшитий на стрічку «герасівку», що давало можливість зміцнити оздобу та подовжити її утилітарне використання [3, с. 147], носився і на шиї, і на грудях [8, с. 441]. Завершувалися гердани тороками, які мали назви: «кутасики», «дармовиси», «вузлики», «бомблики» [7, с. 106]. Доповнювався гердан різноманітними підвісками, був невіддільною складовою практично кожного строю (гірських районів, передгір'я, рівнинної місцевості), вирізнявся різноманітністю форм і довжин. У народному одязі часто ним розпочинали архаїчну послідовність накладання прикрас і ним же закінчували. Широкий, довгий, орнаментований, він обрамлював усю композицію та ніби її завершував.

Найбільш розповсюдженими прикрасами були стрічкові гердани, які тут називали «силянки». Про ці оздоби згадує Володимир Шухевич у своєму доробку, відзначаючи, що їх носили гуцулки на шиї, під назвою «силянка» або «гердан», виконані з дрібних «пацьорок» [15, с. 150]. Вузькі силянки щільно прилягали до шиї, використовувалися на щодень, а ширші, багатше орнаментовані, на свято чи в неділю. Одягали їх і дівчата, і заміжні жінки [8, с. 442]. У гірських районах Буковини й сьогодні можна зустріти стрічкові гердани у святковому вбранні гуцулок [5, с. 166].

Кількість герданів у музейних колекціях ЧОКМ, ЧОХМ, ЧМНАП² і в активному вжитку дуже велика, більшість їх описана в літературі, тому в нашій статті виділимо ті, які залишилися поза оглядом фахівців, щодо більш типових подамо коротку довідку.

² ЧОКМ – Чернівецький обласний краєзнавчий музей, ЧОХМ – Чернівецький обласний художній музей, ЧМНАП – Чернівецький обласний державний музей народної архітектури та побуту

Серед ґерданів, збережених у музейних колекціях³, особливо привертають увагу два шийні ґердани, виконані в техніці ткання, орнаментовані фітоморфними мотивами. Один із них – стрічковий з хутора Соколій Путильського району (це гірська частина Північної Буковини), виконаний у техніці ткання⁴. Він невеликий, орнаментований квітковими мотивами, що позбавлені фітоморфних ознак настільки, що їх важко ідентифікувати; дрібні квіти-ромби червоних, оранжевих, синіх кольорів чергуються із зеленими листочками, нагадуючи фрагмент вишивки. Довершеності композиції надає темно-синє обрамлення смужки.

Інший шийний ґердан⁵ виконаний в тій самій техніці ткання із с. Іспас Вижницького району (це передгір'я Північної Буковини). У порівнянні з попереднім зразком, у ньому мотиви квітки чітко прослідковуються, утворюючи улюблений мотив цього регіону – «руж». Квіти стилістично вирішені виразніше, головки «руж» чорно-синіх і червоно-синіх кольорів. Цікавим є вирішення листочків: чорний контур усередині заповнений синім, червоним, зеленим, що є типовим колористичним вирішенням для місцевих вишиванок.

Серед шийних ґерданів Буковини зооморфні мотиви зустрічаються дуже рідко. У музейній експозиції ЧОКМ збережена прикраса, де чітко прослідковується стилізоване зображення птахів у профіль. У центрі птахи розташовані симетрично один до одного, а всі наступні ритмічно укладені в ряд по всій довжині ґердана в лівий і правий бік. Птахи різняться контуром (синім, червоним), у них важко розпізнати чи то крила птахів, чи то розкидані по тлу певні мотиви. Загалом прикраса вирізняється оригінальністю вирішення.

Серед сучасних збережених авторських шийних ґерданів привертають увагу роботи майстрині Катерини Осташек (1910–1998) із с. Бережниця (Банилівська) Вижницького р-ну, передгір'я Буковини, що демонструють нам чудове виконання.

³ ЧМНАП КВ-1747/ПР-11, ЧОКМ, III-7353, ЧХМ КВ-1804; Т-430, ЧХМ-КВ 1803; Т-429, ЧХМ- КВ 410; Т-101, ЧКМ 33489-III-21278, ЧКМ-12671-III-7410, ЧКМ 33485-III-21274, ЧКМ 33487-III-21276, ЧОКМ (експозиція)

⁴ ЧМНАП КВ-1747/ПР-11

⁵ ЧОКМ, III-7353

На жаль, збереглося обмаль прикрас цієї майстрині, бо вона заповіла після смерті роздати їх жінкам, залученим до похоронної процесії. Серед збережених вирізняються два шийні гердани, зафіксовані під час польових досліджень⁶. Обидва гердани виконані в техніці нанизування та підшиті на стрічку «герасівку».

Розглянемо перший (іл. 1), він ширший, багатше орнаментований, що дає нам можливість припустити про його святкове використання. Орнаментальна смуга геометрична, складається з п'ятикутників, у центрі яких розміщені розетки ромбів з подовженими краями червоного, зеленого та синього кольорів, а сам мотив має назву «семиріг» (за М. Селівачовим). Колір бісеру майстриня вдало поєднала із червоною стрічкою основи, що є типовим кольором тканинної основи для герданів.

Друга оздоба дещо вужча, що свідчить про буденне призначення. Орнамент геометричний, складається зі спіралей, які обабіч заповнені різними кольоровими плямами: світлим і темно-синім, темно-червоним і зеленим. Розмежовує спіралі мотив «хреста» жовтих і червоних кольорів.

Завдяки майстриням, які виготовляли гердани в ХХ ст., у традиційні групи прикрас увійшли оздоби, типові для інших регіонів України. Такою майстринею була Катерина Горюк (1920 р.) із с. Мілієво Вижницького району (передгір'я), яка в типологічну підгрупу буковинських шийних оздоб силянок-комірів ввела зубчасту силянку (іл. 2), що була поширеною на території Опілля, Західного Поділля й на Покутті та не зустрічається серед давніших зразків (кінця ХІХ – початку ХХ ст.). Сама назва говорить, що оздоба має зубчасту форму й виконана в техніці нанизування. Зубці трикутників синього кольору нанизані на разок і обрамлені оранжевим кольором. Таке поєднання особливо виділяє дану прикрасу в ансамблі одягу, акцентуючи увагу на собі та перетворюючи її з невеличкої дрібної силянки на ефектне доповнення всього народного одягу.

Щодо оздоб, які в літературі мають назву «мониста», «мониста обплетені», то ми їх не зафіксували ні в музейних збірках, ні в польових дослідженнях.

Типологічну групу нагрудних бісерних прикрас селяни Буко-

⁶ Вони зберігаються у доньки майстрині, Василю Василювні Беженар (записано 06.04.2015 р., с. Іспас Вижницького р-ну)

вини називали «вівсьорки», «басми», «гердани» [5, с. 164]. Серед них найяскравішими нагрудними прикрасами були чоловічі гердани, розповсюджені в гірських районах Буковини [5, с. 164]. Як зазначає Г. Кожолянко, на Буковинській Гуцульщині був поширений чоловічий гердан, що відрізнявся від жіночого тим, що був ширший [4, с. 288]. Називали його тут «басма», «басман», «басаман». Це був довгий розетковий гердан, який виконувався із семи-десяти з'єднань-прямокутників, кожне з'єднання налічувало до п'ятнадцяти нанизаних бісером ниток, краї яких з'єднувалися між собою, утворюючи подвійну стрічку. Часто на місці з'єднання розміщували дзеркальце [5, с. 165].

Згадуючи про жіночі прикраси Бойківщини, А. Будзан зазначає, що вони тут називалися «ліци», «шлейки», а на Буковині – «басми». Щодо форми науковець вказує, що «вона мала вигляд довгої стрічки, два кінці якої з'єднувалися попереду і нагадували велику петлю, один кінець якої знаходився на шії, а другий звисав на груди» [1, с. 84]. Можемо припустити, через те, що оздоба мала подібність з іншими бісерними прикрасами, то вона й отримала різні назви; Я. Кожолянко зазначає, що в селах Верхнього Буковинського Попруття і частково в передгір'ї цю оздобу з назвою «басма», «басман», «басаман» називали ще «згарда» та «шлярка» [5, с. 165].

Збережений гердан стрічковий «басаман» 1920-х рр., авторства М. Шпак із с. Задубрівка Заставнівського р-ну⁷ (рівнинна місцевість) у техніці нанизування в три нитки. Орнаментований глибокою хвилястою лінією, що проходить уздовж всієї смуги через сині, зелені, червоні, коричневі кольори. Застібка в оздобі відсутня.

Під назвою «шлярка» в музейній збірці ЧМНАП⁸ вона зафіксована як прикраса «гердан розетковий», що належить до середини 1920-х рр. із с. Берегомет Кіцманського району (передгір'я). Розеткові й стрічкові гердани наявні в експозиціях ЧОКМ, ЧМНАП, ЧОХМ⁹, ми побачили їх і в приватній колекції Миколи

⁷ ЧМНАП КВ-4181/ПР-21

⁸ ЧМНАП КВ-4755/ПР-42

⁹ ЧМНАП КВ-4181/ПР-21, ЧМНАП КВ-4755/ПР-42, ЧХМ-КВ 1802; Т428, ЧХМ-КВ 1806; Т-432, ЧХМ-КВ 1807; Т-433, ЧКМ-12099-III-4521, ЧКМ-12210-III-5161, ЧКМ-12210-III-5174, ЧКМ-32108-III-20137, ЧОКМ (експозиція)

Шкрібляка¹⁰ із с. Веренчанка Заставнівського району (рівнинна місцевість). Нижче розглянемо два найбільш цікаві (типові) експонати – стрічкові гердани – зі збірки М. Шкрібляка¹¹.

Один з них належить до типологічної групи нагрудних; другий гердан – стрічковий – належить до типологічної групи головних. Нагрудний стрічковий гердан орнаментований геометричними мотивами та виконаний у техніці нанизування. Головним мотивом стрічки є ромб з видовженими кінцями, які загнуті всередину й нагадують мотив «мотовило» із силянок Прикарпаття, чи «рачок» із гуцульської різьби [9, с. 262]. Головний мотив чергується з мотивом «віконця». Основні мотиви рожевого й білого кольорів чергуються з невеликими вкрапленнями оранжевих, синіх, білих, зелених, жовтих і створюють мозаїчне мерехтіння (іл. 3).

На Буковині розеткові гердани найчастіше орнаментовані фітоморфними мотивами. За основу в більшості зразків взятий мотив «квітки». Так, наприклад, у гердані з експозиції ЧМНАП¹² менше прослідковуються ботанічні ознаки самої квітки. Проте в іншому¹³ можна впевнено стверджувати, що це мотив «руж». В обох зразках величина розеток дозволила виконати мотив «гілки», хвилястої форми з листочками та «пупінками». Колористичне вирішення обох прикрас ґрунтується на зіставленні теплих тонів з переважанням червоної та синьої барви. Завершення оздобам додають тороки, виконані зі склярусу. Кутових,

¹⁰ Збережена копія гердану. З розповіді Дарії Стасюк (член спілки народних майстрів України, власниця колекції народного одягу Буковини), гердани носили на Буковині лише чоловіки, тільки згодом «перекинулося це наслідування на жіночий стрій». У майстрині в колекції є типовий кіцманський чоловічий гердан з квітковими мотивами. Приглянувся він Дарії в комісійному магазині, викупив його Микола Шкрібляк, тому довелося робити копію собі, а згодом і йому (записано: 18.02.2017 р.)

¹¹ Микола Шкрібляк – директор учбово-методичного центру культури Буковини, заслужений діяч мистецтв України, власник однієї з найбільших колекцій декоративно-прикладного мистецтва Північної Буковини.

¹² ЧМНАП КВ-4755/ПР-42

¹³ ЧОКМ (експозиція)

хрещатих, перетинчастих ґерданів ми не виявили в музейних збірках і під час польових досліджень.

Розгляд групи ґерданів завершимо двома святковими ґерданами середини ХХ ст. з м. Вашківці Вижницького району (передгір'я Північної Буковини), власності Дмитра Курика¹⁴, які за довжиною й шириною зарахуємо до типологічної групи нагрудних. Обидва виконані в техніці нанизування. Багато орнаментовані геометричними мотивами: ромбами з видовженими краями, перехрещеними прямими з виступами, що нагадують мотив «гачкате» з гуцульського різьблення чи «паучок» з писанкарства. Різняться в кольорі: перший у холодній гамі, де поєднуються глухі відтінки жовтого, оранжевого, темно-червоного, темно-синього, темно-зеленого кольорів; другий – у теплій гамі, світлих відтінків червоного, голубого, синього, зеленого, жовтого, рожевого.

Сияльки-коміри часто поєднували по дві, одну, одягали на шию так, щоб тісно прилягала, а іншу прикладали підниз. Нижня сиялька була більша і закінчувалася тороками, які лягали на груди. На Гуцульщині¹⁵ такі сияльки мали назву «решітка» [8, с. 442]. Оздоба типологічної підгрупи сияльки-коміри не є численні, проте окремі з них викликають особливе зацікавлення.

Нетиповою є сиялька-комір, однодільна з с. Магала Новоселицького району (рівнинна місцевість)¹⁶. Виконана з чорного бісеру, в техніці нанизування сіточкою, по краях обведена синім кольором. Тороки укладені зі склярусу золотого кольору, вони більші, ніж зазвичай, в оздобах цього типу. Судячи з поєднання кольорів, можемо припустити, що оздоба виконана під впливом румунських вишивок.

Цікавою є знахідка із с. Митків Заставнівського району (рівнинна частина Північної Буковини), це сиялька у вигляді багатьох тороків (підвісок), прикріплених на стрічку, до яких у свою чергу нанизаний бісер, скляні намистини різних ко-

¹⁴ Дмитро Курик – доцент кафедри декоративно-прикладного мистецтва ЧНУ ім. Ю.Федьковича, заслужений майстер народного мистецтва України, власник невеликої колекції буковинських старожитностей

¹⁵ Косівський район

¹⁶ ЧКМ-11961-III-3923

льорів, скляні трубочки (ніби великий склярус), смальта¹⁷. Силянка цікава в усіх відношеннях: і в нестандартному підході до її виконання, й у виборі матеріалів, і в композиційному вирішенні; різноманітні за масштабом елементи силянки створюють динамічний рух.

Окрім уже розглянутих, до групи нагрудних бісерних прикрас Північної Буковини входять: язик, котильйон, квітка, краватка, плетінка об'ємна. Однією з небагатьох чоловічих прикрас є котильйон – бісерна нагрудна прикраса, яку носили чоловіки рівнинних і частково передгірських районів, вона мала назву «вівсьорок». Потрібно наголосити, що тільки на Буковині чоловіки носили прикраси – гердани й котильйони, на всій території України прикраси були суто жіночими аксесуарами [14, с. 57; 5, с. 165].

За формою котильйон нагадує п'ятикутник з видовженим верхнім краєм [5, с. 165]. Носили його чоловіки зліва, часто в парі з кишеньковим годинником, прикріплюючи до кишені сорочки чи піджака [14, с. 57]. У буковинських старожитностях ми знайшли п'ять котильйонів з Кіцманського, Заставнівського та Вижницького районів (передгір'я, рівнинна місцевість). Усі вони датуються серединою 1920-х років. У котильйонах бачимо фітоморфні, зооморфні й антропоморфні мотиви, вони, як і в попередніх бісерних оздобах, нагадують той самий мотив «руж» чи стилізованого птаха.

Викликає зацікавлення котильйон із зображенням лева з м. Вашківці Вижницького району (передгір'я). Виконаний він так само, як і мотив «птаха» з розглянутих герданів, схематично, у профіль. Цікавим є той факт, що лев зображений з короною на голові, окрім того, вище самого зображення лева присутня ще одна корона з хрестом. У цьому котильйоні орнаментована верхня частина, яка доповнюється кутасиком, а нижня частина – тороками (іл. 4).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У гірських районах Буковини орнамент герданів і силянок був багатий, складний орнаментально, яскравий в колориті й однотипний. Мотиви уклалися майже завжди з ромбоподібних і хрестоподібних за силуетом елементів, переплітаючись між

¹⁷ ЧКМ 13476-III-10436

собою та утворюючи різноманітні композиційні варіанти герданів і силянок, що вдало доповнювали вишивку цього регіону. Порівнюючи їх з герданами й силянками інших районів, можемо відзначити дещо дрібніший орнамент, виконаний в притаманній гуцулам жовтій, оранжевій, червоній кольоровій гамі.

Нагрудні й нашійні бісерні прикраси передгір'я Північної Буковини, найбільш стилістично невиразні та, як зазначає Мірра Кастишина, видозмінювалися щодо орнаментів. Їх можна поділити на два типи. Перший геометричний зі зближеними просвітами тла – відстежується в селах передгір'я (с. Черешенька, Черногузи Вижницького р-ну). Другий – стилізований рослинний з прорідженими просвітами тла (с. Коритне, Банилів, Замостя Вижницького р-ну, Сторожинецький, Глибоцький р-ни та околиці Чернівців (передгір'я).

Найбільш складні й вишукані в колориті були бісерні прикраси рівнинної частини Буковини. Їхні прикраси вражають тонким естетичним смаком і художнім чуттям. Виготовлені відповідно до кольорової гами вишиванок, гердани й силянки вдало доповнювали народне вбрання. Орнамент прикрас наслідував мотиви, що використовувались у сорочках. Вони виконувались настільки бездоганно з художньої точки зору, що не потребували підтримки в одязі. На відміну від гірських районів, у долинних районах нас приємно вразило поєднання кольорів. Часто це холодні, докладно підібрані кольори, які гармонійно співвідносяться один з одним, з правильно розкладеними акцентами у всій композиції прикраси. Саме бісерні оздоби найбільш повно виявляють і репрезентують автентичність бісерних прикрас етнографічного регіону Буковини.

Історичні передумови розвитку цього регіону, його етнокультурні взаємопроникнення та нашарування зумовили оригінальність і, в окремих зразках, винятковість саме шийно-нагрудних прикрас буковинців. Серед згаданих виокремлюємо чоловічі гердани, що були особливістю тільки цього регіону, мали власну стилістику та використання.

1. Будзан А. Художні вироби з бісеру / А. Будзан // Народна творчість та етнографія. – 1976. – № 1. – С. 80-85.

2. Врочинська Г. Українські народні жіночі прикраси ХІХ – початку ХХ століть / Г. Врочинська. – К. : Родовід, 2007. – 232 с.
3. Декоративно-ужиткове мистецтво: словник. Т 1 / [за заг. ред. Я.П. Запаска]. – Львів : Афіша, 2000. – 363 с.
4. Кожолянюк Г. Етнографія Буковини. Т 1 / Г. Кожолянюк. – Чернівці : Золоті литаври, 1999. – 384 с.
5. Кожолянюк Я. Буковинський традиційний одяг / Я. Кожолянюк. – Чернівці-Саскатун : Friesen Printers; Altona; Manitoba, 1994. – 262 с.
6. Костишина М. Український народний костюм Північної Буковини. Традиції і сучасність / М. Костишина. – Чернівці : Рута, 1996. – 192 с.
7. Павлюк А. Прикраси з бісеру у фондах Чернівецького музею народної архітектури та побуту / А. Павлюк // Буковина – мій рідний край. Матеріали історико-краєзнавчої конференції молодих дослідників. – Чернівці : Рута, 2000. – С. 105-107.
8. Сахро М. Прикраси з бісеру / М. Сахро // Гуцульщина. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 440-442.
9. Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія)/М. Селівачов. – К. : Ант, 2009. – 408 с.
10. Стельмашук Г. Український стрій / М. Білан, Г. Стельмашук – Львів : Апріорі, 2011. – 312 с.
11. Стельмашук Г. Українські народні головні убори / Г. Стельмашук. – Львів : Апріорі, 2013. – 273 с.
12. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / [за заг. ред. В. Дубічинського]. – Х. : Школа, 2011. – 1008 с.
13. Федорчук О. Типологія українських народних прикрас із бісеру / О. Федорчук // Народознавчі зошити – 2003. – № 5-6. – С. 702-719.
14. Федорчук О. Українські народні прикраси з бісеру / О. Федорчук. – Львів : Свічадо, 2007. – 120 с.
15. Шухевич В. Гуцульщина : у 2-х ч. Репринтне видання / В. Шухевич. – Верховина : Гуцульщина, 1997. – 352 с.

REFERENCES

1. Budzan, A. (1986). Khudozhni vyroby z biseru [Artistic beads products]. Narodna tvorchist ta etnografia, № 1, 80-85. (In Ukrainian).
2. Vrochynska, H. (2007). Ukrainski narodni zhinochi prykrasy XIX – pochatku XX stolit [Ukrainian folk jewelry of the 19th – early

- 20th centuries]. Kyiv : Rodovid, 232. (In Ukrainian).
3. Zapaska, Ya. (Ed.). (2000). Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo: slovnyk .Vol. 1 [Decorative Arts: Dictionary. Vol. 1]. Lwow : Afisha, 363. (In Ukrainian).
 4. Kozholianko, H. (1999). Etnohrafiia Bukovyny. Vol. 1 [Ethnography of Bukovina. Vol. 1]. Chernivtsi : Zoloti lytavry, 384. (In Ukrainian).
 5. Kozholianko, Ya. (1994). Bukovynskyi tradytsiinyi odiah [Bukovinsky traditional clothes]. Chernivtsi-Saskatun : Friesen Printers; Altona; Manitoba, 262. (In Ukrainian).
 6. Kostyshyna, M. (1996). Ukrainskyi narodnyi kostium Pivnichnoi Bukovyny. Tradytsii i suchasnist odiah [Ukrainian folk costume of Northern Bukovina. Traditions and the present]. Chernivtsi : Ruta, 192. (In Ukrainian).
 7. Pavliuk, A. (2000). Prykrasy z biseru u fondakh Chernivetskoho muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu [Jewelry made of beads in the funds of the Chernivtsi Museum of Folk Architecture and Life]. Bukovyna – mii ridnyi kraj (materialy istoryko-kraieznavchoi konferentsii molodykh doslidnykiv...), 105-107. (In Ukrainian).
 8. Sakhro, M. (1987). Prykrasy z biseru [Jewelry made of beads]. Hutsulshchyna, Kyiv : Naukova dumka, 440-442. (In Ukrainian).
 9. Selivachov, M. (2009). Leksykon ukrainskoi ornamentiuky (ikonohrafiia, nominatsiia, stylistyka, typolohiia) [Lexicon of Ukrainian ornamentation (iconography, nomination, stylistics, typology)]. Kyiv : Ant, 408. (In Ukrainian).
 10. Stelmashchuk, H. (2011). Ukrainskyi strii [Ukrainian strike]. Lwow: Apriori, 312. (In Ukrainian).
 11. Stelmashchuk, H. (2013).Ukrainski narodni holovni ubory [Ukrainian folk hats]. Lwow : Apriori, 273. (In Ukrainian).
 12. Dubichynskoho, V. (Ed.). (2011). Suchasnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy: 100 000 sliv [Modern Dictionary of the Ukrainian language: 100,000 words]. Kyiv : Shkola, 1008. (In Ukrainian).
 13. Fedorchuk, O. (2003). Typolohiia ukrainskykh narodnykh prykras iz biseru [Typology of Ukrainian folk ornaments made of beads]. Narodoznavchi zoshyty, № 5-6, 702-719. (In Ukrainian).
 14. Fedorchuk, O. (2007). Ukrainski narodni prykrasy z biseru [Ukrainian folk ornaments made of beads]. Lwow : Svichado, 120. (In Ukrainian).
 15. Shukhevych, V. (1997). Hutsulshchyna. Persha i druha chastyny. Reprintne vydannia [Hutsulshchyna. The first and second parts. Reprint edition]. Verkhovyna : Hutsulshchyna, 352. (In Ukrainian).

ANNOTATION

Fedynchuk Olga. Beaded male and female jewelry for neck and chest from Northern Bukovina. The article explores the typology of male and female neck and breast ornaments of Northern Bukovina, taking into account the functional and structural principles. For the first time the beaded jewelry of this ethnographic region is being identified and explored.

The article aims to explore the Northern Bukovina beaded jewelry, as well as the works of previous scholars; also analyze the artistic and stylistic features, typology and ornaments of decorations. We have a certain task of analyzing recent research and publications about neck and breast beaded jewelry of Northern Bukovina.

Reviews of the literature on the subject indicates that Northern Bukovina beaded jewelry is poorly understood and in need of more studies. Also regional differences in decorations and its use in certain ethnic groups are understudied. In the process of gathering material, we found jewelry which we analyzed and for the first time put into scientific light.

In the mountainous areas of Bukovina, which were mostly populated by Hutzul, the design of beaded jewelry was similar. Comparing them with jewelry of other regions, we can state that Hutzul jewelry is somewhat smaller in size and are made in typical yellow, orange and red color scheme. Neck and chest beaded jewelry of Northern Bukovina were of two types: geometric and stylized floral.

The northern part of Bukovina had the most ornate and exquisite beaded jewelry. Made to fit the color scheme of embroidered clothes, beaded jewelry successfully complimented each outfit.

In contrast to mountainous areas, the valley regions surprised us with combinations of color. Very often those are cool, well fitted color combinations, perfectly correlating with one another. The accents are correctly placed within the composition of the jewelry piece.

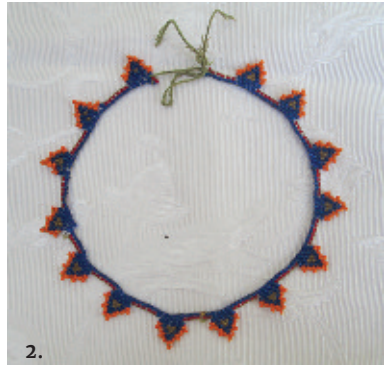
These beaded jewelry most fully underline the authenticity of Bukovina region. Historical background of the region, its ethno cultural originality and layering resulted in exclusivity of Bukovina neck and chest beaded jewelry. Among those are male beaded jewelry, which are characteristic only to this region with unique style and use.

Keywords: beads, beaded jewelry.

АННОТАЦИЯ

Федынчук Ольга. Шейно-нагрудные мужские и женские бисерные украшения Северной Буковины. В данной статье рассматривается типология мужских и женских шейно-нагрудных украшений Северной Буковины с учетом функциональных и конструктивных принципов. Целью статьи является исследовать бисерные украшения Северной Буковины с учетом уже работ предшественников, и проанализировать художественно-стилистические особенности, типологию, орнаментику. Нами поставлены такие задания: анализ последних исследований и публикаций; стилистический анализ шейно-нагрудных бисерных украшений Северной Буковины. Нагрудные и нашейные бисерные украшения предгорья Северной Буковины были двух типов: геометрический и стилизованный растительный орнамент. Наиболее сложные богатые и изысканные были бисерные украшения равнинной части Буковины. В отличие от горных мест, в долинных районах сочетания цветов подобрано, с правильно разложенными акцентами во всей композиции. Именно эти бисерные украшения наиболее полно обнаруживают и презентуют подлинность этнографического региона Буковина. Исторические условия развития данного региона, его этнокультурные взаимопроникновения и наслоения, которые обусловили оригинальность, в отдельных образцах, исключительность именно шейно-нагрудных украшений буковинцев. Среди упомянутых выделяем мужские герданы, что были особенностью только этого региона, имели собственную стилистику и использование.

Ключевые слова: бисер, бисерные украшения, гердан, силянка, кризи.

1. Катерина Осташек. Гердан стрічковий шийний (фрагмент), ПАМ за 2014 р.; бісер, нитки, нанизування, тасьма; с. Бережниця (Банілівська) Вижицьки р-н.; фото О. Федінчук

2. Катерина Горюк. Сялянка-комір одностороння шийна, ПАМ за 2014 р.; бісер, нитки, нанизування; с. Мілієво Вижицький р-н.; фото О. Федінчук

3. Гердан стрічковий нагрудний, приватна колекція М. Шкрібляка, ПАМ за 2015 р.; бісер, нитки, нанизування сіточкою; Заставнівського р-ну.; фото: О. Федінчук

4. Котильон, власність: Дмитра Курика, ПАМ за 2014 р.; бісер, нитки, тканиня, нанизування; м. Вашківці; фото О. Федінчук